

CUPRINS

TITLUL I. PARTEA INTRODUCATIVĂ	1
CAPITOLUL I. NOȚIUNI GENERALE	1
<i>Secțiunea 1. Dreptul penal, ca ramură de drept</i>	1
§1. Noțiunea dreptului penal	1
§2. Necesitatea dreptului penal	2
§3. Caracterele dreptului penal	3
§4. Obiectul dreptului penal	4
§5. Scopul dreptului penal	5
§6. Legătura dreptului penal cu alte ramuri de drept	6
<i>Secțiunea a 2-a. Știința dreptului penal</i>	7
§1. Noțiune	7
§2. Obiectul științei dreptului penal	7
§3. Metodele științei dreptului penal	8
§4. Evoluția științei dreptului penal	8
§5. Știința dreptului penal în România	9
<i>Secțiunea a 3-a. Principiile fundamentale ale dreptului penal</i>	11
§1. Noțiunea de principii fundamentale	11
§2. Cadrul principiilor fundamentale	11
CAPITOLUL AL II-LEA. IZVOARELE DREPTULUI PENAL	22
<i>Secțiunea 1. Noțiunea și specificul izvoarelor dreptului penal</i>	22
§1. Noțiunea de izvor de drept penal	22
§2. Izvoarele dreptului penal și specificul acestora	22
<i>Secțiunea a 2-a. Izvoarele formale ale dreptului penal</i>	23
§1. Constituția României	23
§2. Legea penală, principalul izvor de drept penal	23
§3. Ordonanța de urgență a Guvernului, izvor extraordinar de drept penal	30
§4. Decretul prezidențial, izvor de drept penal în cazul grațierii individuale	31
§5. Alte acte normative care, la data adoptării lor, aveau putere de lege	31
§6. Tratatetele și convențiile internaționale	32
<i>Secțiunea a 3-a. Normele juridice de drept penal și structura acestora. Categoriile de norme penale</i>	33
§1. Noțiunea de normă juridică penală și specificul acesteia	33
§2. Structura normei juridice penale	34
§3. Clasificarea normelor juridice penale. Criterii de clasificare	35
<i>Secțiunea a 4-a. Interpretarea legii penale</i>	40
§1. Necesitatea interpretării legii penale	40
§2. Formele interpretării	40
§3. Metodele sau procedeele de interpretare	42

§4. Rezultatele interpretării legii penale	44
§5. Limitele interpretării	45
CAPITOLUL AL III-LEA. APLICAREA LEGII PENALE	46
<i>Secțiunea 1. Noțiunea și elementele în raport cu care se analizează aplicarea legii penale</i>	
<i>legii penale</i>	46
§1. Noțiunea de aplicare a legii penale	46
§2. Elementele în raport cu care se analizează aplicarea legii penale	46
<i>Secțiunea a 2-a. Aplicarea legii penale în timp</i>	47
§1. Noțiunea și cadrul de reglementare a aplicării legii penale în timp	47
§2. Principiul activității legii penale	49
§3. Principiul neretroactivității legii penale	57
§4. Extraactivitatea legii penale	58
§5. Principiul legii penale mai favorabile	66
<i>Secțiunea a 3-a. Aplicarea legii penale în spațiu. Cadrul și sistematizarea reglementărilor</i>	86
§1. Preliminarii	86
§2. Cadrul și sistematizarea reglementării aplicării legii penale în spațiu	87
<i>Secțiunea a 4-a. Aplicarea legii penale faptelor săvârșite pe teritoriul țării</i>	87
§1. Principiul teritorialității	87
§2. Excepții de la aplicarea legii penale potrivit principiului teritorialității	90
<i>Secțiunea a 5-a. Aplicarea legii penale faptelor săvârșite în afara teritoriului României</i>	93
§1. Preliminarii	93
§2. Principiul personalității legii penale	93
§3. Principiul realității legii penale	95
§4. Principiul universalității legii penale	97
<i>Secțiunea a 6-a. Cooperarea internațională pentru reprimarea criminalității</i>	98
§1. Justificarea cooperării internaționale în reprimarea criminalității	98
§2. Formele de cooperare între state în lupta împotriva criminalității	98
§3. Extradarea, formă de asistență juridică internațională în materie penală	101
§4. Extradarea pasivă (extradarea din România)	103
§5. Extradarea activă (extradarea solicitată de către România). Particularități	108
§6. Alte aspecte privind extradarea	109
CAPITOLUL AL IV-LEA. RAPORTUL JURIDIC PENAL	111
<i>Secțiunea 1. Noțiunea raportului juridic penal și categoriile acestuia</i>	111
§1. Noțiunea și caracterizarea raportului juridic penal	111
§2. Categoriile de raporturi juridice penale	111
<i>Secțiunea a 2-a. Raportul juridic penal de conformare</i>	112
§1. Noțiunea și elementele raportului juridic penal de conformare	112
§2. Nașterea, modificarea și stingerea raportului juridic penal de conformare	113
<i>Secțiunea a 3-a. Raportul juridic penal de conflict</i>	114
§1. Noțiunea și elementele raportului juridic penal de conflict	114
§2. Nașterea, modificarea și stingerea raportului juridic penal de conflict	115

TITLUL AL II-LEA. INFRAȚIUNEA	118
CAPITOLUL I. NOȚIUNEA ȘI TRĂSĂTURILE ESENȚIALE ALE INFRAȚIUNII	118
<i>Secțiunea 1. Conceptul de „infrațione” și definiția generală a acesteia</i>	118
§1. Conceptul de „infrațione”	118
§2. Definiția generală a infraționii în Codul penal	119
§3. Importanța definiției generale a infraționii	120
§4. Critica conținutului definiției infraționii	121
<i>Secțiunea a 2-a. Prevederea faptei în legea penală, trăsătură esențială a infraționii</i>	122
§1. Noțiunea de „faptă prevăzută de legea penală” și tehnica legislativă de descriere a acesteia	122
§2. Realitățile care exprimă prevederea faptei în legea penală	123
§3. Corelația dintre fapta prevăzută de legea penală și principiul legalității incriminării	127
<i>Secțiunea a 3-a. Vinovăția, trăsătură esențială a infraționii</i>	128
§1. Vinovăția, condiție a existenței infraționii	128
§2. Factorii vinovăției	128
§3. Definiția vinovăției	129
§4. Formele și modalitățile vinovăției	131
<i>Secțiunea a 4-a. Caracterul nejustificat al faptei, trăsătură esențială a infraționii</i>	138
§1. Rațiunea introducerii caracterului nejustificat al faptei printre trăsăturile esențiale ale infraționii	138
§2. Caracterul nejustificat al faptei (antijuridicitatea)	139
<i>Secțiunea a 5-a. Fapta să fie imputabilă persoanei care a săvârșit-o, trăsătură esențială a infraționii</i>	140
CAPITOLUL AL II-LEA. CONȚINUTUL INFRAȚIUNII (AL INCRIMINĂRII)	142
<i>Secțiunea 1. Noțiunea, clasificarea și structura conținutului infraționii</i>	142
§1. Noțiunea de „conținut al infraționii” și relevanța sa juridică	142
§2. Conținutul generic al infraționii	143
<i>Secțiunea a 2-a. Condițiile preexistente faptei incriminate</i>	147
§1. Obiectul faptei incriminate (al infraționii)	147
§2. Subiecții infraționii (ai faptei incriminate)	152
§3. Locul și timpul săvârșirii infraționii	162
<i>Secțiunea a 3-a. Situația premisă și conținutul constitutiv</i>	162
§1. Situația premisă	162
§2. Conținutul constitutiv al infraționii	162
CAPITOLUL AL III-LEA. CAUZELE JUSTIFICATIVE	182
<i>Secțiunea 1. Considerații generale</i>	182
§1. Conceptul și fundamentul cauzelor justificative	182
§2. Clasificarea cauzelor justificative	184
§3. Condițiile de aplicare a cauzelor justificative	184
§4. Efectele cauzelor justificative	185

<i>Secțiunea a 2-a. Cauzele justificative generale</i>	185
Subsecțiunea 1. Legitima apărare	185
§1. Conceptul de legitimă apărare	185
§2. Fundamentul legitimei apărări	186
§3. Condițiile legitimei apărări	187
§4. Legitima apărare prezumată	196
§5. Efectele legitimei apărări	199
Subsecțiunea a 2-a. Starea de necesitate	199
§1. Conceptul de stare de necesitate	199
§2. Fundamentul stării de necesitate	200
§3. Condițiile stării de necesitate	201
§4. Efectele stării de necesitate	206
Subsecțiunea a 3-a. Exercițarea unui drept sau îndeplinirea unei obligații	206
§1. Conceptul de exercitare a unui drept sau îndeplinire a unei obligații	206
§2. Exercițarea unui drept recunoscut de lege	207
§3. Îndeplinirea unei obligații impuse de lege	209
§4. Îndeplinirea unei obligații impuse de autoritatea competentă	210
§5. Efectele exercitării unui drept sau îndeplinirii unei obligații	211
Subsecțiunea a 4-a. Consimțământul persoanei vătămate	211
§1. Conceptul de consimțământ al persoanei vătămate, cauză justificativă	211
§2. Justificarea consimțământului persoanei vătămate	213
§3. Condițiile consimțământului persoanei vătămate	213
§4. Efectele consimțământului persoanei vătămate	215
CAPITOLUL AL IV-LEA. CAUZELE DE NEIMPUTABILITATE	217
<i>Secțiunea 1. Considerații generale</i>	217
§1. Conceptul de imputabilitate	217
§2. Definiția și clasificarea cauzelor de neimputabilitate	217
§3. Efectele cauzelor de imputabilitate	218
<i>Secțiunea a 2-a. Cauzele generale de neimputabilitate</i>	219
Subsecțiunea 1. Constrângerea fizică	219
§1. Conceptul de constrângere fizică	219
§2. Justificarea constrângerii fizice	219
§3. Condițiile constrângerii fizice	220
§4. Efectele constrângerii fizice	222
Subsecțiunea a 2-a. Constrângerea morală	222
§1. Conceptul de constrângere morală	222
§2. Justificarea constrângerii morale	223
§3. Condițiile constrângerii morale	223
§4. Efectele constrângerii morale	225
Subsecțiunea a 3-a. Excesul neimputabil	226
§1. Conceptul de exces neimputabil	226
§2. Excesul neimputabil în caz de legitimă apărare	226
§3. Excesul neimputabil în caz de stare de necesitate	228
§4. Efectele excesului neimputabil	229

Subsecțiunea a 4-a. Minoritatea făptuitorului	229
§1. Noțiunea de minoritate a făptuitorului, cauză de neimputabilitate	229
§2. Clasificarea minorilor potrivit criteriului capacității penale	230
§3. Condițiile în care minoritatea făptuitorului înlătură imputabilitatea	231
§4. Efectele stării de minoritate, cauză de neimputabilitate	232
Subsecțiunea a 5-a. Iresponsabilitatea	233
§1. Conceptul de ireponsabilitate	233
§2. Justificarea reglementării ireponsabilității	234
§3. Condițiile de existență a stării de ireponsabilitate	234
§4. Efectele stării de ireponsabilitate	236
Subsecțiunea a 6-a. Intoxicația	237
§1. Conceptul și felurile intoxicației	237
§2. Justificarea reglementării intoxicației	238
§3. Condițiile intoxicației, cauză de neimputabilitate	239
§4. Efectele intoxicației, cauză de neimputabilitate	240
Subsecțiunea a 7-a. Eroarea	240
§1. Conceptul de eroare în dreptul penal	240
§2. Clasificarea erorii în dreptul penal	242
§3. Eroarea de fapt principală. Condiții. Efecte	244
§4. Eroarea de fapt secundară. Condiții. Efecte	246
§5. Eroarea de drept	247
Subsecțiunea a 8-a. Cazul fortuit	248
§1. Conceptul de caz fortuit	248
§2. Justificarea cazului fortuit	249
§3. Condițiile cazului fortuit	250
§4. Efectele cazului fortuit	253
CAPITOLUL AL V-LEA. FORMELE INFRAȚIUNII INTENȚIONATE	254
<i>Secțiunea 1. Fazele de desfășurare a infracțiunii intenționate</i>	254
§1. Preliminarii	254
§2. Perioadele infracțiunii intenționate	254
<i>Secțiunea a 2-a. Formele infracțiunii intenționate (ale faptei incriminate) după fazele de desfășurare a activității ilicite</i>	256
§1. Noțiunea de „forme ale faptei incriminate”	256
§2. Actele pregătitoare (preparatorii)	257
§3. Tentativa	259
§4. Infracțiunea fapt consumat	271
§5. Infracțiunea fapt epuizat	272
<i>Secțiunea a 3-a. Desistarea și împiedicarea producerii rezultatului, cauze de nepedepsire a tentativei</i>	274
§1. Noțiune și caracterizare	274
§2. Desistarea, cauză generală de nepedepsire a tentativei	275
§3. Împiedicarea producerii rezultatului, cauză generală de nepedepsire a tentativei	277
§4. Efectele desistării și ale împiedicării producerii rezultatului	279

CAPITOLUL AL VI-LEA. UNITATEA ȘI PLURALITATEA DE INFRAȚIUNI	282
<i>Secțiunea 1. Considerații generale privind unitatea și pluralitatea de infracțiuni</i>	282
§1. Noțiunile de „unitate de infracțiune” și „pluralitate de infracțiuni”	282
§2. Importanța distincției între unitatea infracțională și pluralitatea de infracțiuni	283
<i>Secțiunea a 2-a. Unitatea de infracțiune și felurile acesteia</i>	283
§1. Noțiune	283
§2. Felurile unității de infracțiune	284
§3. Unitatea naturală de infracțiune	285
§4. Unitatea legală de infracțiune	291
<i>Secțiunea a 3-a. Pluralitatea de infracțiuni</i>	311
§1. Noțiunea de „pluralitate de infracțiuni”	311
§2. Formele pluralității de infracțiuni	311
§3. Concursul de infracțiuni	312
§4. Recidiva	322
§5. Pluralitatea intermediară	334
CAPITOLUL AL VII-LEA. AUTORUL ȘI PARTICIPANȚII	337
<i>Secțiunea 1. Explicații preliminare</i>	337
§1. Concepția Codului penal în vigoare în reglementarea participației penale	337
§2. Noțiunea și caracterizarea pluralității de infractori	338
§3. Formele pluralității de infractori	340
<i>Secțiunea a 2-a. Participația penală</i>	343
§1. Sediul materiei	343
§2. Noțiunea de „participație penală”	343
§3. Natura juridică a participației penale	344
§4. Condițiile generale ale participației penale	345
§5. Felurile participației penale	346
<i>Secțiunea a 3-a. Formele participației penale proprii</i>	348
§1. Preliminarii	348
§2. Autoratul	348
§3. Coautoratul	349
§4. Instigarea	352
§5. Complicitatea	358
<i>Secțiunea a 4-a. Participația penală improprie</i>	363
<i>Secțiunea a 5-a. Pedepsa în caz de participație</i>	367
§1. Fapta prevăzută de legea penală, temeiul obiectiv al răspunderii penale a participanților	367
§2. Sisteme de sancționare a participanților la infracțiune	368
§3. Sistemul consacrat de Codul penal în vigoare privitor la pedepsirea participanților la infracțiune	368
§4. Pedepsa în cazul participației proprii	369
§5. Pedepsa în caz de participație improprie	372
§6. Unele dispoziții ale legii penale comune tuturor participanților la infracțiune	373

TITLUL AL III-LEA. RĂSPUNDEREA PENALĂ	380
CAPITOLUL I. RĂSPUNDEREA PENALĂ CA INSTITUȚIE FUNDAMENTALĂ	380
<i>Secțiunea 1. Considerații generale privind răspunderea penală</i>	380
§1. Noțiunea de „răspundere penală”	380
§2. Definiția răspunderii penale	380
§3. Particularitățile răspunderii penale ca formă a răspunderii juridice	381
§4. Răspunderea penală ca instituție fundamentală a dreptului penal. Cadrul juridic de reglementare	383
<i>Secțiunea a 2-a. Principiile răspunderii penale</i>	383
§1. Noțiunea și cadrul principiilor	383
§2. Principiile răspunderii penale în special	384
CAPITOLUL AL II-LEA. CAUZELE CARE ÎNLĂTURĂ RĂSPUNDEREA PENALĂ	387
<i>Secțiunea 1. Considerații generale</i>	387
§1. Posibilitatea înlăturării răspunderii penale	387
§2. Necesitatea înlăturării răspunderii penale	387
§3. Cadrul și clasificarea cauzelor care înlătură răspunderea penală	388
<i>Secțiunea a 2-a. Amnistia</i>	388
§1. Noțiunea de „amnistie”	388
§2. Natura juridică și caracterele amnistiei	388
§3. Clasificarea amnistiei	389
§4. Obiectul amnistiei	390
§5. Efectele amnistiei	391
§6. Limitele efectelor amnistiei	392
<i>Secțiunea a 3-a. Prescripția răspunderii penale</i>	392
§1. Prescripția ca instituție de drept penal și justificarea acesteia	392
§2. Prescripția răspunderii penale în Codul penal în vigoare. Noțiune și termene	393
§3. Efectele prescripției răspunderii penale	397
§4. Limitele efectelor prescripției răspunderii penale. Cadrul de reglementare	398
§5. Întreruperea cursului prescripției răspunderii penale	399
§6. Suspendarea prescripției răspunderii penale	400
<i>Secțiunea a 4-a. Lipsa plângerii prealabile</i>	402
§1. Preliminarii	402
§2. Noțiunea de „plângere prealabilă”	403
§3. Justificarea condiționării tragerii la răspundere penală de introducerea plângerii prealabile de către persoana vătămată la organul de cercetare penală sau la procuror	404
§4. Condiții de valabilitate a plângerii prealabile	404
§5. Lipsa plângerii prealabile și efectele acesteia	409
<i>Secțiunea a 5-a. Retragerea plângerii prealabile</i>	409
§1. Preliminarii	409
§2. Noțiunea de retragere a plângerii prealabile	410
§3. Condițiile în care retragerea plângerii prealabile înlătură răspunderea penală	410

§4. Efectele retragerii plângerii prealabile _____	412
<i>Secțiunea a 6-a. Împăcarea</i> _____	412
§1. Preliminarii _____	412
§2. Concept și caracterizare _____	413
§3. Condițiile în care împăcarea înlătură răspunderea penală _____	414
§4. Efectele împăcării _____	416
§5. Împăcarea în cazul persoanei fizice lipsite de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă ori în cazul persoanei juridice _____	417
TITLUL AL IV-LEA. SANCTIUNILE DE DREPT PENAL _____	418
CAPITOLUL I. CONSIDERAȚII GENERALE _____	418
<i>Secțiunea 1. Noțiunea și caracterele sancțiunilor de drept penal</i> _____	418
§1. Noțiunea de „sancțiune de drept penal” _____	418
§2. Caracterele sancțiunilor de drept penal _____	418
<i>Secțiunea a 2-a. Sistemul sancțiunilor de drept penal și cadrul de reglementare</i> _____	419
§1. Sistemul sancțiunilor de drept penal _____	419
§2. Cadrul de reglementare a sistemului sancțiunilor de drept penal _____	420
§3. Principiile sancțiunilor de drept penal _____	420
CAPITOLUL AL II-LEA. PEDEPSELE _____	422
<i>Secțiunea 1. Noțiunea, caracterele, scopul și funcțiile pedepsei</i> _____	422
§1. Noțiunea de „pedeapsă” în dreptul penal _____	422
§2. Caracterele pedepsei _____	422
§3. Scopul pedepsei _____	423
§4. Funcțiile pedepsei _____	424
§5. Clasificarea pedepselor _____	425
<i>Secțiunea a 2-a. Sistemul pedepselor. Categoriile și limitele generale ale pedepselor în dreptul penal român</i> _____	426
§1. Sistemul pedepselor _____	426
§2. Categoriile și limitele generale ale pedepselor potrivit dispozițiilor legale în vigoare și caracterizarea acestora _____	427
CAPITOLUL AL III-LEA. INDIVIDUALIZAREA PEDEPSELOR _____	432
<i>Secțiunea 1. Considerații generale privind individualizarea pedepselor</i> _____	432
§1. Necesitatea individualizării pedepselor _____	432
§2. Noțiunea de „individualizare a pedepselor” _____	432
§3. Formele de individualizare a pedepsei _____	433
<i>Secțiunea a 2-a. Individualizarea judiciară a pedepselor</i> _____	434
§1. Cadrul de reglementare _____	434
§2. Criteriile generale de individualizare a pedepsei _____	435
§3. Examinarea criteriilor generale de individualizare a pedepsei _____	436
<i>Secțiunea a 3-a. Circumstanțele atenuante și circumstanțele agravante</i> _____	441
§1. Noțiune și caracterizare _____	441
§2. Clasificarea circumstanțelor _____	442
§3. Circumstanțele atenuante legale generale _____	444

§4. Circumstanțele atenuante judiciare _____	453
§5. Efectele circumstanțelor atenuante _____	454
§6. Circumstanțele agravante _____	455
§7. Efectele circumstanțelor agravante _____	463
§8. Concursul între cauzele de atenuare sau de agravare _____	464
<i>Secțiunea a 4-a. Aplicarea și executarea pedepselor privative de libertate _____</i>	465
§1. Aplicarea și executarea pedepsei detențiunii pe viață _____	465
§2. Aplicarea și executarea pedepsei cu închisoarea în regim de detenție _____	468
<i>Secțiunea a 5-a. Aplicarea și executarea pedepsei amenzii în cazul persoanei fizice _____</i>	472
§1. Cadrul de reglementare a pedepsei amenzii _____	472
§2. Aplicarea pedepsei amenzii _____	475
§3. Executarea pedepsei amenzii _____	476
<i>Secțiunea a 6-a. Aplicarea și executarea pedepsei accesorii _____</i>	477
§1. Noțiune și conținut _____	477
§2. Aplicarea pedepsei accesorii _____	477
§3. Executarea pedepsei accesorii _____	478
<i>Secțiunea a 7-a. Aplicarea și executarea pedepselor complementare în cazul persoanei fizice _____</i>	479
§1. Noțiunea, sistemul și caracterizarea pedepselor complementare _____	479
§2. Aplicarea și executarea pedepsei complementare a interzicerii exercitării unor drepturi _____	480
§3. Aplicarea și executarea degradării militare ca pedeapsă complementară _____	487
§4. Aplicarea și executarea pedepsei complementare a publicării hotărârii definitive de condamnare _____	488
CAPITOLUL AL IV-LEA. INDIVIDUALIZAREA JUDICIARĂ A EXECUTĂRII PEDEPSEI _____	490
<i>Secțiunea 1. Considerații preliminare _____</i>	490
§1. Cadrul de reglementare a individualizării judiciare a executării pedepsei și caracterizare _____	490
§2. Armonizarea Codului penal în vigoare cu alte coduri penale străine în materia individualizării judiciare a executării pedepsei _____	491
<i>Secțiunea a 2-a. Renunțarea la aplicarea pedepsei _____</i>	492
§1. Noțiune și caracterizare _____	492
§2. Condițiile renunțării la aplicarea pedepsei _____	493
§3. Avertismentul _____	494
§4. Efectele renunțării la aplicarea pedepsei _____	495
§5. Anularea renunțării la aplicarea pedepsei _____	495
<i>Secțiunea a 3-a. Amânarea aplicării pedepsei _____</i>	496
§1. Cadrul de reglementare _____	496
§2. Noțiune și natură juridică _____	496
§3. Condițiile amânării aplicării pedepsei _____	497
§4. Termenul de supraveghere _____	499
§5. Măsurile de supraveghere și obligațiile _____	500
§6. Supravegherea _____	503

§7. Modificarea sau încetarea obligațiilor	503
§8. Revocarea amânării aplicării pedepsei	504
§9. Anularea amânării aplicării pedepsei	504
§10. Efectele amânării aplicării pedepsei	505
<i>Secțiunea a 4-a. Suspendarea executării pedepsei sub supraveghere</i>	506
§1. Cadrul de reglementare	506
§2. Noțiune și caracterizare	506
§3. Condițiile suspendării executării pedepsei sub supraveghere	507
§4. Termenul de supraveghere	509
§5. Măsurile de supraveghere și obligațiile	510
§6. Supravegherea condamnatului	512
§7. Modificarea sau încetarea obligațiilor	512
§8. Revocarea suspendării executării pedepsei sub supraveghere	513
§9. Anularea suspendării executării pedepsei sub supraveghere	515
§10. Efectele suspendării executării pedepsei sub supraveghere	517
<i>Secțiunea a 5-a. Liberarea condiționată</i>	518
§1. Cadrul de reglementare	518
§2. Concept, natură juridică, caractere și justificare	519
§3. Modalitățile liberării condiționate	521
§4. Condițiile liberării condiționate în cazul detențiunii pe viață	522
§5. Condițiile liberării condiționate în cazul pedepsei închisorii	523
§6. Măsurile de supraveghere și obligațiile condamnatului	527
§7. Modificarea sau încetarea obligațiilor	529
§8. Revocarea liberării condiționate	529
§9. Anularea liberării condiționate	531
§10. Efectele liberării condiționate	532
CAPITOLUL AL V-LEA. MĂSURILE DE SIGURANȚĂ	534
<i>Secțiunea 1. Măsurile de siguranță în Codul penal în vigoare. Considerații generale</i>	534
§1. Necesitatea măsurilor de siguranță	534
§2. Sistemul măsurilor de siguranță în Codul penal	534
§3. Caracterele măsurilor de siguranță	536
§4. Scopul măsurilor de siguranță	536
§5. Noțiunea și condițiile generale de luare a măsurilor de siguranță	537
<i>Secțiunea a 2-a. Luarea și executarea măsurilor de siguranță</i>	537
§1. Obligarea la tratament medical	537
§2. Internarea medicală	540
§3. Interzicerea ocupării unei funcții sau a exercitării unei profesii	543
§4. Confiscarea specială	546
§5. Confiscarea extinsă	556
CAPITOLUL AL VI-LEA. MINORITATEA	561
<i>Secțiunea 1. Răspunderea penală a minorilor</i>	561
§1. Limitele răspunderii penale a minorilor	561
§2. Sistemul de sancționare a minorului în Codul penal în vigoare	562

§3. Sistemul măsurilor educative _____	565
§4. Alegerea felului sancțiunii aplicabile infractorului minor _____	565
<i>Secțiunea a 2-a. Regimul măsurilor educative neprivative de libertate _____</i>	<i>566</i>
§1. Cadrul de reglementare _____	566
§2. Stagiul de formare civică _____	567
§3. Supravegherea _____	568
§4. Consemnarea la sfârșit de săptămână _____	569
§5. Asistarea zilnică _____	570
§6. Obligațiile ce pot fi impuse minorului _____	571
§7. Modificarea sau încetarea obligațiilor _____	572
§8. Prolungirea sau înlocuirea măsurilor educative neprivative de libertate _____	573
<i>Secțiunea a 3-a. Regimul măsurilor educative privative de libertate _____</i>	<i>574</i>
§1. Cadrul de reglementare _____	574
§2. Internarea într-un centru educativ _____	575
§3. Internarea într-un centru de detenție _____	576
§4. Calculul duratei măsurilor educative _____	578
<i>Secțiunea a 4-a. Dispoziții comune _____</i>	<i>578</i>
§1. Efectele cauzelor de atenuare și de agravare _____	578
§2. Pluralitatea de infracțiuni _____	579
§3. Descoperirea unei infracțiuni săvârșite în timpul minorității _____	579
§4. Prescripția răspunderii penale a minorului _____	580
§5. Prescripția executării măsurilor educative _____	580
§6. Efectele măsurilor educative _____	581
§7. Minorul devenit major _____	581
CAPITOLUL AL VII-LEA. RĂSPUNDEREA PENALĂ A PERSOANEI JURIDICE _____	582
<i>Secțiunea 1. Cadrul de reglementare a răspunderii penale a persoanei juridice _____</i>	<i>582</i>
§1. Consacrarea în Codul penal a unei subdiviziuni distincte a reglementării răspunderii penale a persoanei juridice _____	582
§2. Alte dispoziții complinitoare _____	582
<i>Secțiunea a 2-a. Condițiile răspunderii penale a persoanei juridice și pedepsele aplicabile persoanei juridice _____</i>	<i>583</i>
§1. Condițiile răspunderii penale a persoanei juridice _____	583
§2. Pedepsele aplicabile persoanei juridice _____	583
<i>Secțiunea a 3-a. Aplicarea și executarea pedepsei principale în cazul persoanei juridice _____</i>	<i>584</i>
§1. Stabilirea amenzii persoanei juridice _____	584
§2. Executarea pedepsei amenzii _____	585
<i>Secțiunea a 4-a. Aplicarea și executarea pedepselor complementare. Condiții în cazul persoanei juridice _____</i>	<i>585</i>
§1. Condiții generale _____	585
§2. Aplicarea și executarea pedepsei complementare a dizolvării persoanei juridice _____	586
§3. Aplicarea și executarea pedepsei complementare a suspendării activității sau a uneia dintre activitățile persoanei juridice _____	586

§4. Aplicarea și executarea pedepsei complementare a închiderii unor puncte de lucru ale persoanei juridice _____	587
§5. Aplicarea și executarea pedepsei complementare a interzicerii de a participa la procedurile de achiziții publice _____	588
§6. Aplicarea și executarea pedepsei complementare a plasării sub supraveghere judiciară _____	588
§7. Aplicarea și executarea pedepsei complementare a afișării sau publicării hotărârii de condamnare _____	589
§8. Măsurile care se iau în cazul neexecutării cu rea-credință a pedepselor complementare _____	590
<i>Secțiunea a 5-a. Dispoziții comune</i> _____	590
§1. Recidiva în cazul persoanei juridice _____	590
§2. Atenuarea și agravarea răspunderii penale a persoanei juridice _____	591
§3. Prescripția răspunderii penale _____	591
§4. Prescripția executării pedepsei _____	592
§5. Reabilitarea persoanei juridice _____	592
§6. Efectele comasării și dizolvării persoanei juridice _____	593
CAPITOLUL AL VIII-LEA. CAUZELE CARE ÎNLĂTURĂ SAU MODIFICĂ EXECUTAREA PEDEPSEI _____	594
<i>Secțiunea 1. Considerații generale</i> _____	594
§1. Posibilitatea și utilitatea înlăturării sau modificării executării pedepsei _____	594
§2. Cadrul de reglementare a cauzelor care înlătură sau modifică executarea pedepselor în dreptul penal în vigoare _____	594
<i>Secțiunea a 2-a. Cauzele care înlătură sau modifică executarea pedepsei privite în special</i> _____	595
§1. Grațierea _____	595
§2. Prescripția executării pedepsei _____	601
CAPITOLUL AL IX-LEA. CAUZELE CARE ÎNLĂTURĂ CONSECINȚELE CONDAMNĂRII _____	604
<i>Secțiunea 1. Considerații generale</i> _____	604
§1. Explicații preliminare _____	604
§2. Reglementarea reabilitării în Codul penal în vigoare. Modalitățile reabilitării _____	604
<i>Secțiunea a 2-a. Reabilitarea, cauză care înlătură consecințele condamnării</i> _____	605
§1. Noțiunea de reabilitare și trăsăturile acesteia _____	605
§2. Reabilitarea de drept _____	606
§3. Reabilitarea judecătorească _____	609
§4. Efectele reabilitării de drept și judecătorești _____	614
§5. Anularea reabilitării judecătorești _____	616
BIBLIOGRAFIE GENERALĂ _____	617

TITLUL I. PARTEA INTRODUCȚIVĂ

Capitolul I. Noțiuni generale

Secțiunea 1. Dreptul penal, ca ramură de drept

§1. Noțiunea dreptului penal

Nu sunt cu puțință existența și dezvoltarea unei societăți fără securitatea deplină a sistemului de valori sociale pe care acea societate se întemeiază. Constituie valori sociale bunurile, interesele prețuite ca atare de întreaga comunitate sau cel puțin de majoritatea celor care compun grupul social.

Unele valori sociale capătă caracter fundamental pentru grupul social, impunând o ocrotire mai severă și cu mijloace de constrângere mai eficiente (constrângere penală), spre deosebire de alte valori sociale, care ar putea fi ocrotite cu alte mijloace de constrângere (constrângere civilă, administrativă, disciplinară etc.). Valorile sociale fundamentale sunt stabilite de Constituția României; acestea sunt, cu titlu exemplificativ: persoana fizică, patrimoniul, autoritatea publică, înfăptuirea justiției, securitatea națională, capacitatea de luptă a forțelor armate etc.

Prin stabilirea în lege a faptelor periculoase pentru valorile sociale fundamentale și a sancțiunilor aplicabile celor ce săvârșesc astfel de fapte, dreptul penal contribuie la apărarea acestor valori.

Termenul „drept penal”, așa cum s-a arătat în literatura juridică^[1], este folosit atât pentru a denumi dreptul penal ca ramură a sistemului nostru unitar de drept, cât și știința dreptului penal, ca ramură a științelor juridice care studiază această ramură a dreptului. Cele două noțiuni nu se confundă; prima se referă la normele și instituțiile dreptului penal, cea de-a doua are în vedere concepțiile, ideile și teoriile privitoare la dreptul penal, adică doctrina dreptului penal.

Între dreptul penal ca ramură de drept și știința dreptului penal ca ramură a științelor juridice există o strânsă legătură, în sensul că normele penale în vigoare reflectă, în principiu, nivelul de dezvoltare a științei dreptului penal, astfel că studierea dreptului penal ca legislație nu se poate face decât în lumina doctrinei sale. Pe de altă parte, doctrina dreptului penal ține seama de practica de aplicare a normelor penale (jurisprudența), se îmbogățește cu experiența și concluziile practicii judiciare.

În literatura de specialitate, dreptul penal ca legislație este definit diferit^[2]. În opinia noastră, **dreptul penal ca legislație ar putea fi definit** ca o ramură a sistemului

^[1] C. BULAI, B.N. BULAI, *Manual de drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 7; C. MITRACHE, CR. MITRACHE, *Drept penal român. Partea generală*, ed. a 6-a revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 19.

^[2] C. BULAI, B.N. BULAI, *op. cit.*, p. 7; I. TANOVICANU, *Tratat de drept și procedură penală*, vol. I, Tipografia Curierul Judiciar, București, 1924, p. 13; FL. STRETEANU, *Tratat de drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 2.

nostru unitar de drept, alcătuit dintr-o totalitate de norme juridice adoptate de puterea legiuitoare, care stabilesc ce fapte constituie infracțiuni, condițiile răspunderii penale, sancțiunile și alte măsuri care pot fi aplicate ori luate de către instanțele de judecată față de persoanele care au săvârșit asemenea fapte, în scopul apărării valorilor fundamentale ale statului de drept.

Din definiție rezultă și trăsăturile dreptului penal ca legislație. Acestea sunt:

a) **este o ramură distinctă, autonomă**, având un obiect propriu de reglementare, constituit din relațiile sociale create în jurul și datorită valorilor fundamentale de a căror respectare depinde însăși existența societății într-o anumită etapă de dezvoltare a acesteia;

b) **stabilește faptele (acțiunile, inacțiunile)** susceptibile să aducă atingere ori să pună în pericol valorile sociale fundamentale, condițiile tragerii la răspundere penală, precum și pedepsele sau alte sancțiuni de drept penal care urmează să fie aplicate sau luate față de persoanele care comit asemenea fapte;

c) **scopul dreptului penal** este apărarea sistemului de valori pe care se întemeiază societatea, scop care este realizat, în principal, pe calea prevenirii săvârșirii faptelor care aduc atingere sau pun în pericol valorile sociale fundamentale și numai în subsidiar pe calea constrângerii, adică prin aplicarea sancțiunilor prevăzute de lege pentru comiterea faptelor considerate ca socialmente periculoase.

Denumirea de drept penal s-a impus în legislație și în știința dreptului penal (doctrină) încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea; în limba franceză *droit pénal*, în italiană *diritto penale*, în limba germană *das Strafrecht*, în limba engleză *Criminal Law*, fiind singura ramură a dreptului care se definește în titlul său, nu prin materia pe care o reglementează, ci prin consecințele pe care le atrage nerespectarea normei. Totodată, s-a obiectat că această denumire nu ar corespunde conținutului, deoarece evocă exclusiv ideea de pedeapsă (*poena*), deși dreptul penal se ocupă și cu analiza infracțiunilor, adică a faptelor ilicite descrise de norma penală. Altminteri, ținând seama că scopul dreptului penal este de a combate infracțiunea (*crima*), s-a propus ca acesta să se numească drept criminal (denumirea tradițională engleză era *Criminal Law*), însă contra acestei propuneri s-a invocat argumentul că dreptul penal nu descrie numai faptele incriminate (*crimina*), ci prevede și pedepse. Pe de altă parte, nici denumirea de drept penal nu ar fi exactă, deoarece se referă numai la pedepse; deci aceasta reprezintă numai una dintre sancțiunile de drept penal, lăsând la o parte măsurile educative și măsurile de siguranță, sancțiuni care, de asemenea, sunt prevăzute în legea penală. În final, s-a admis că, până se va găsi o altă denumire corespunzătoare, mai potrivită, care să corespundă pe deplin cu conținutul complex al noțiunii, este preferabil să se păstreze denumirea tradițională, oricât de imperfectă ar fi^[1].

§2. Necesitatea dreptului penal

Necesitatea dreptului penal este determinată de:

a) **necesitatea apărării valorilor sociale fundamentale**. Constituția României democratice din 1991, revizuită în 2003, consacră sistemul de valori ale căror

^[1] G. ANTONIU, *Tratat de drept penal, vol. I, Introducere în dreptul penal. Aplicarea legii penale*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 51.

existență și dezvoltare nu sunt cu puțință fără apărarea lor împotriva oricăror fapte care le-ar putea vătăma sau pune în pericol. Un loc central în cadrul acestui sistem de valori îl ocupă valorile democratice și umaniste, drepturile fundamentale ale omului. De asemenea, o atenție aparte se acordă apărării proprietății, indiferent de forma acesteia, cât și structurilor democrației prin care urmează să se exercite puterea poporului, statul român, însuși unitatea, suveranitatea și independența sa, securitatea națională, liniștea publică, întreaga ordine de drept;

b) **existența fenomenului infracțional și nevoia combaterii lui.** Realitatea fenomenului infracțional este dovedită cu ajutorul datelor statistice privitoare la numărul infracțiunilor săvârșite și la persoanele care le-au săvârșit.

În studiul fenomenului infracțional trebuie să se țină seama de distincția care se face în criminologie între: **infracționalitate legală**, care cuprinde totalitatea condamnărilor pronunțate de instanțele judecătorești în perioada studiată; **infracționalitatea aparentă sau relativă**, care cuprinde totalitatea infracțiunilor de care organele de poliție judiciară, parchet și alte organe judiciare au luat cunoștință, și **infracționalitatea reală**, care cuprinde totalitatea infracțiunilor care au fost realmente săvârșite, inclusiv cele necunoscute de organele de stat abilitate.

Pentru cunoașterea fenomenului infracțional, cel mai mare interes îl prezintă cunoașterea infracționalității reale, care cuprinde și cifra neagră a criminalității, adică numărul de infracțiuni săvârșite, dar neaduse la cunoștința organelor judiciare din diferite cauze. De regulă, se folosesc în studiul fenomenului infracționalității datele statistice privitoare la infracționalitatea legală^[1];

c) **necesitatea reglementării juridice a activității de apărare a valorilor sociale.** Această necesitate este dată, pe de o parte, de interesul societății pentru a asigura o ocrotire efectivă a sistemului de valori, prin prevederea faptelor periculoase și a sancțiunilor necesare pentru prevenirea și combaterea acestora, iar, pe de altă parte, de interesul societății ca apărarea valorilor sociale să se realizeze în conformitate cu voința sa și cu respectarea riguroasă a drepturilor infractorului împotriva acțiunii arbitrare a organelor de stat care contribuie la realizarea funcției de apărare socială^[2].

§3. Caracterele dreptului penal

Dreptul penal are următoarele caractere:

a) **caracterul autonom.** Acesta decurge din faptul că dreptul penal are un obiect propriu de reglementare și un obiect specific al ocrotirii juridice, format din existența și integritatea sistemului de valori ale societății. Totodată, dreptul penal cuprinde un sistem propriu de reguli de conduită și de sancțiuni specifice neîntâlnite la alte ramuri de drept (pedepse, măsuri educative, măsuri de siguranță). De asemenea, dreptul penal ocrotește și interese care nu sunt ocrotite de nicio altă normă de drept,

^[1] Potrivit statisticilor existente la Administrația Națională a Penitenciarelor, la data de 31 ianuarie 2016, în unitățile din sistemul penitenciar din România, se găseau 28.179 persoane (26.754 bărbați și 1.425 femei). Din punct de vedere al situației juridice, 1.468 erau arestate preventiv, 936 erau condamnate prin hotărârea primei instanțe și 25.775 erau condamnate definitiv. Sursa: <http://anp.gov.ro/dinamica-efectivelor>.

^[2] M. UDROIU, O. PREDESCU, *Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal român. Tratat*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 16; FL. STRETEANU, *op. cit.*, 2008, p. 4.

de pildă, trădarea, falsurile de monedă, respectul cuvenit morților prin sancționarea profanării de morminte, ofensele aduse cultelor, liniștea și ordinea publică etc. În asemenea situații, norma penală se aplică în mod exclusiv, având prioritate absolută, unanim acceptată^[1];

b) **caracterul de drept public.** Acesta rezultă din faptul că dreptul penal, alături de alte ramuri de drept, reglementează relații sociale de putere, în care una dintre părți este statul, ca reprezentant al societății, al puterii publice. Dreptul penal, reglementând relații de apărare socială, creează raporturi juridice între stat, pe de o parte, și membrii societății, pe de altă parte, care sunt raporturi de putere sau de autoritate și prin intermediul cărora se realizează funcția de apărare a valorilor sociale împotriva infracțiunilor. În același timp, acțiunea penală, tragerea la răspundere penală, judecarea și sancționarea infractorului, cât și executarea sancțiunii aplicate sunt activități ce aparțin societății, sunt realizate de stat prin intermediul organelor specializate și în strictă conformitate cu legea;

c) **caracterul unitar al dreptului penal.** Acest caracter rezultă din existența unor principii și instituții unitare aplicabile întregii legislații penale (Codul penal, legile penale complinitoare, legile extrapenale cu incriminări și pedepse). Existența celor două categorii de norme penale, generale și speciale, nu infirmă caracterul unitar al dreptului penal.

Caracterul unitar al dreptului penal român se desprinde și din dispozițiile art. 236 din Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal^[2], în care se prevede: „Dispozițiile părții generale a Codului penal, precum și dispozițiile generale ale prezentei legi se aplică și faptelor sancționate penal prin legi speciale, în afară de cazul în care legea dispune altfel”.

Unitatea dreptului penal nu este afectată, chiar dacă unele norme penale au un caracter aparte, cum sunt normele penale care vizează aplicarea legii penale române infracțiunilor săvârșite în străinătate ori care asigură asistența juridică internațională în materie penală.

În doctrină s-a exprimat opinia că, în funcție de originea normelor ce intră în structura dreptului penal sau de obiectul de reglementare, se face distincția între dreptul penal intern, dreptul penal internațional și dreptul internațional penal. În ultimii ani, în literatura de specialitate se discută din ce în ce mai mult despre un drept penal european, dezvoltat în cadrul Consiliului Europei, cât și în cadrul Uniunii Europene^[3].

§4. Obiectul dreptului penal

În doctrina penală s-au conturat **două concepții** diferite cu privire la obiectul dreptului penal. Într-o **primă concepție**^[4], se susține că obiectul dreptului penal îl constituie relațiile sociale care apar ca urmare a săvârșirii infracțiunilor, adică relațiile

[1] G. ANTONIU, *op. cit.*, vol. I, p. 61.

[2] M. Of. nr. 757 din 12 noiembrie 2012.

[3] FL. STRETEANU, *op. cit.*, 2008, p. 11-12.

[4] M. BASARAB, *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 1997, p. 5-6. Autorul susține că „obiectul dreptului penal îl constituie raporturile sociale prin care este reglementată lupta împotriva infracțiunilor sau a unor fapte penale, ce se nasc între stat și infractor sau făptuitor, ca urmare a comiterii unei infracțiuni sau a unei fapte prevăzute de legea penală, în vederea tragerii la răspundere penală a acestuia din urmă, prin aplicarea pedepselor sau a celorlalte măsuri penale”.

de conflict în cadrul cărora au loc tragerea la răspundere penală și pedepsirea infractorilor. Obiectul dreptului penal este, în această concepție, format din relațiile sociale de represiune sau de constrângere penală, care apar numai ca urmare a săvârșirii infracțiunilor. Până la data săvârșirii infracțiunii nu există relații sociale de apărare și nu pot exista nici raporturi de drept penal.

Potrivit celei de-a doua opinii^[1], dreptul penal reglementează conduita oamenilor nu numai după ce aceștia au săvârșit infracțiuni și au devenit infractori, ci și conduita lor înainte și independent de săvârșirea infracțiunilor. Normele dreptului penal sunt, prin urmare, active încă de la intrarea lor în vigoare, deoarece influențează chiar din acest moment conduita destinatarilor normei, presând psihologic asupra lor, spre a-i determina să respecte de bunăvoie aceste norme și să evite săvârșirea de fapte ilicite.

După părerea noastră, prima opinie este discutabilă, deoarece reduce obiectul dreptului penal la relațiile sociale de conflict, negând caracterul normativ al dreptului penal chiar înainte de ivirea situațiilor conflictuale. De asemenea, se promovează teza caracterului sancționator al dreptului penal, potrivit căreia dreptul penal nu conține norme de conduită proprii și nu reglementează relații sociale specifice, ci asigură numai sancționarea încălcării normelor cuprinse în alte ramuri ale dreptului.

S-ar putea susține că cea de-a doua opinie corespunde mai bine realității, obiectul dreptului penal extinzându-se asupra conduitei cetățenilor nu numai din momentul încălcării normei, dar și mai înainte, odată cu edictarea regulii de drept penal.

În concluzie, **obiectul dreptului penal îl formează relațiile de apărare socială din care fac parte atât relațiile de cooperare între oameni în asigurarea ocrotirii ordinii sociale, cât și relațiile de conflict între titularii valorilor sociale ocrotite de legea penală și cei care au săvârșit fapte vătămătoare sau periculoase împotriva acestor valori.**

§5. Scopul dreptului penal

Dreptul penal român are ca scop apărarea împotriva infracțiunilor a valorilor sociale fundamentale corespunzătoare perioadei pe care o parcurgem. În Codul penal de la 1969, scopul dreptului penal era stabilit în art. 1, în care se prevedea: „**Legea penală apără, împotriva infracțiunilor, România, suveranitatea, independența, unitatea și indivizibilitatea statului, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, precum și întreaga ordine de drept**” (s.n.). În doctrina penală s-a exprimat opinia că un asemenea text în Codul penal nu se justifică, întrucât, pe de o parte, enumerarea valorilor sociale pe care le apără legea penală în conținutul acesteia are caracter pur exemplificativ, valorile sociale neenumerate fiind cuprinse într-o expresie globală – „întreaga ordine de drept” –, iar, pe de altă parte, textul are caracterul unei declarații de principiu și nu răspunde unei necesități concrete de aplicare a legii^[2]. De altfel, un text similar nu a existat în legislațiile penale române anterioare Codului penal de la 1969 (Codul penal de la 1864, Codul penal de la 1936) și nici nu există în legislațiile moderne luate ca termen de referință (Codul penal francez, spaniol).

[1] C. BULAI, B.N. BULAI, *op. cit.*, p. 8.

[2] G. ANTONIU, *Un pas pe calea reformei penale*, în R.D.P. nr. 3/2002, p. 10-11.

Din aceste considerente, legiuitorul noului Cod penal^[1], receptiv la sugestiile doctrinei penale, nu a mai menționat un astfel de text prin care să se definească scopul legii penale, deoarece rațiunea legii penale este de a ocroti valorile sociale stabilite de Constituția României.

§6. Legătura dreptului penal cu alte ramuri de drept

Caracterul autonom al dreptului penal nu exclude existența unor legături organice cu celelalte ramuri ale sistemului nostru de drept. Atât timp cât dreptul penal reglementează relațiile de apărare a valorilor sociale, este firesc să aibă legături și cu celelalte ramuri ale sistemului de drept, care ocrotesc, la rândul lor, în forme specifice, valorile societății noastre. Semnificative sunt, în acest sens, legăturile dreptului penal **cu dreptul constituțional**. După cum este cunoscut, dreptul constituțional consacră, prin normele sale, valorile sociale a căror apărare este garantată prin Constituție; ocrotirea acestor valori este realizată și prin normele dreptului penal.

Legiuitorul, atunci când procedează la incriminarea și sancționarea faptelor neconvenabile societății, le are în vedere pe acelea care vatămă ori pun în pericol statul român, drepturile fundamentale ale omului, principiile de organizare și funcționare a statului de drept, proprietatea sub toate formele ei etc. Prin aceasta, dreptul penal își exercită rolul său de apărător al valorilor sociale consfințite prin Constituție în forme specifice naturii sale, independent de dreptul constituțional.

Dreptul penal are strânse și indisolubile legături **cu dreptul procesual penal**. Cele două ramuri nu pot exista una fără cealaltă, pentru că dreptul penal nu ar putea realiza apărarea valorilor sociale dacă nu ar exista dreptul procesual penal, care să reglementeze modul în care are loc tragerea la răspundere penală a infractorilor; în același timp, dreptul procesual penal ar fi lipsit de obiect fără dreptul penal, deoarece raporturile de drept procesual penal se nasc și există numai pe baza raporturilor juridice penale de conflict, reglementate de dreptul penal. Se știe că, odată cu săvârșirea unei infracțiuni, iau naștere atât raporturi juridice de conflict, raporturi de drept material, dar și raporturi juridice derivate din acestea, și anume raporturi juridice de drept procesual penal.

De asemenea, dreptul penal are legături mai strânse sau mai puțin strânse cu toate celelalte ramuri de drept. Aceasta scoate în evidență faptul că, în reglementarea juridico-penală a relațiilor de apărare a valorilor sociale, sunt avute în vedere integral și reglementările date acestor relații prin normele aparținând altor ramuri ale dreptului^[2].

Astfel, incriminând și sancționând faptele contra patrimoniului, dreptul penal are în vedere și relațiile de ordin patrimonial, modul în care acestea sunt reglementate **de dreptul civil**, iar răspunderea civilă, care are ca temei o faptă prevăzută de legea penală, chiar dacă este stabilită de instanța penală, se stabilește potrivit dispozițiilor din legea civilă.

Dreptul penal are legături și cu reglementările cuprinse în Cartea a II-a „Despre familie” din Codul civil. Codul penal incriminează faptele contra familiei [bigamia (art. 376), incestul (art. 377), abandonul de familie (art. 378), nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului (art. 379), împiedicarea accesului la învățământul

[1] Noul Cod penal a fost adoptat prin Legea nr. 286/2009 (M. Of. nr. 510 din 24 iulie 2009).

[2] C. BULAI, B.N. BULAI, *op. cit.*, p. 25.

general obligatoriu (art. 380)], care se săvârșesc, de regulă, prin încălcarea unora dintre obligațiile stabilite de normele din Codul civil privitoare la familie.

În ceea ce privește raporturile **cu dreptul administrativ**, acestea sunt evidențiate de legătura care există între reglementarea răspunderii penale și cea a răspunderii administrative (contravențională).

Dreptul penal are legături și cu alte ramuri de drept, ca **dreptul muncii și securității sociale** și **dreptul execuțional penal**, în măsura în care prin aceste ramuri ale dreptului sunt ocrotite relații sociale pe care le apără și dreptul penal.

Secțiunea a 2-a. Știința dreptului penal

§1. Noțiuni

Știința dreptului penal este o ramură a științelor juridice și cuprinde concepțiile, teoriile, ideile, principiile destinate să explice și să fundamenteze necesitatea, scopul și sarcinile dreptului penal, să stabilească metodele de investigație a fenomenelor penale, să elaboreze mijloacele juridice de prevenire și combatere a fenomenului cu ajutorul dreptului penal.

Știința dreptului penal joacă un rol important în perfecționarea reglementării juridice a relațiilor de apărare socială, ținând seama de evoluția societății. În opera legislativă își găsește, totodată, reflectare și gradul de dezvoltare a gândirii juridico-penale.

§2. Obiectul științei dreptului penal

Știința dreptului penal are ca obiect de studiu dreptul penal (ca legislație), adică ansamblul de norme și instituții, privit în complexitatea și evoluția sa. Știința dreptului penal studiază, în principiu, dreptul penal în vigoare; nu mai puțin însă, în cadrul științei dreptului penal se dau explicații și cu privire la istoria dreptului penal român, adică la reglementările anterioare legii penale în vigoare. De asemenea, sunt făcute referiri și la dreptul comparat, adică la experiența legislației altor țări.

Așa cum s-a arătat în doctrina penală, știința dreptului penal efectuează un întreg studiu asupra normelor și instituțiilor penale, și anume: exegetic, dogmatic și critic^[1]:

a) **studiul exegetic** are ca obiect cunoașterea, în parte, a fiecărei reguli de drept, în conceptul, în conținutul, în funcțiunea și în sfera sa de aplicațiune, cunoaștere care privește atât structura (forma), cât și substanța (conținutul normativ) și finalitatea (funcțiunea) fiecărei reguli de drept (norme juridice). Este un studiu de analiză, o operațiune de pătrundere în adânc și în amănunt, o adevărată cercetare morfologică, anatomică și fiziologică a regulii (normei) de drept cuprinse în fiecare dispozițiune de lege;

b) **studiul dogmatic** are ca obiect cunoașterea principiilor (fundamentale, generale și speciale) ale dreptului normativ, principii decurgând din tot ceea ce regulile de drept au comun între ele. Pentru stabilirea acestor principii, se cercetează care sunt normele juridice omogene și apoi se extrage din ele ideea care constituie elementul de omogenitate (de uniformitate) și care servește ca bază acelor norme. Prin urmare,

[1] V. DONGOROZ, *Tratat de drept penal* (reeditarea ediției din 1939), Ed. Societății Tempus, București, 2000, p. 79-80.

studiul dogmatic este un studiu de sinteză, de concentrare și integrare a normelor de drept în câteva principii superioare (dogme);

c) **studiul critic** are ca obiect descoperirea imperfecțiunilor dreptului, de exemplu: dezarmonizarea dintre forma și substanța regulilor de drept, discordanța dintre rostul unor reguli de drept și rezultatele la care ele conduc sau nepotrivirea dintre normele în particular și principiile de ansamblu ori contradicțiile, lacunele, inadvertențele dreptului normativ etc. Din punct de vedere practic, acest studiu al normei pregătește și concură la buna și exacta aplicare a legilor, iar, din punct de vedere teoretic, face posibilă expunerea metodică și corectă a rânduielilor instituțiilor și principiilor de drept.

Dintre cele trei studii: exegetic, dogmatic și critic, acela care prezintă un deosebit interes este studiul exegetic.

§3. Metodele științei dreptului penal

Știința dreptului penal folosește, în principiu, aceleași metode ca și în alte ramuri ale dreptului. Ținând seama de obiectul de studiu, cât și de specificul studiului întreprins, în știința dreptului penal pot fi utilizate următoarele metode:

a) **metoda rațională sau logică**, cu ajutorul căreia studiul dreptului penal se efectuează în toate ipostazele sale, folosindu-se categoriile și legile logicii. Metoda rațională anume adaptată la studiul normelor juridice se numește metoda tehnico-juridică. Pe această bază se realizează studiul integral al normei juridice, studiu care se subdivide în cele trei aspecte la care ne-am referit mai sus (exegetic, dogmatic și critic)^[1];

b) **metoda istorică**, ce constă în cercetarea condițiilor care determină apariția, evoluția și dispariția normelor dreptului penal;

c) **metoda comparativă**, care presupune studiul comparativ al normelor și instituțiilor penale aparținând altor sisteme de drept penal, în scopul cunoașterii elementelor de particularizare și a celor comune cu ale normelor noastre penale;

d) **cercetarea sociologică concretă**, prin care se urmărește cunoașterea eficienței instituțiilor dreptului penal, mai cu seamă a aplicării și executării pedepselor și a celorlalte sancțiuni de drept penal (de exemplu: eficiența suspendării executării pedepsei sub supraveghere, a liberării condiționate, a măsurilor educative, a unor măsuri de siguranță etc.);

e) **metoda experimentului** presupune aplicarea experimentală a unor măsuri de combatere a fenomenului infracțional sau a unor modalități de executare a sancțiunilor de drept penal.

§4. Evoluția științei dreptului penal

Știința dreptului penal s-a conturat ca o știință juridică de sine stătătoare în perioada imediat următoare revoluțiilor burgheze^[2]. Cele mai cunoscute școli și curente apărute pe parcursul evoluției acesteia sunt:

[1] *Idem*, p. 80.

[2] A se vedea Capitolul XI „Școli, curente în dreptul penal”, în G. ANTONIU, *op. cit.*, vol. I, p. 142 și urm.

a) **școala clasică**, al cărei promotor a fost Cesare Beccaria, a fundamentat și a sistematizat principiile fundamentale ale dreptului penal modern, și anume: legalitatea infracțiunilor și pedepselor, egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii penale, umanizarea pedepselor și a regimului executării pedepselor privative de libertate, răspunderea penală personală, bazată pe săvârșirea infracțiunii cu forma de vinovăție prevăzută în norma de incriminare. Cu toate criticile care i s-au adus pentru caracterul său abstract și formal juridic, pentru respingerea examinării cauzelor infracțiunii și a stării de pericol a infractorului, nu se poate nega valoarea deosebită a principiilor de politică penală promovate și care își mențin și astăzi forța de atracție;

b) **școala pozitivistă**, fondată de Enrico Ferri, Cesare Lombroso și Raffaele Garofalo, a promovat ideea că infracțiunea, înainte de a fi un fenomen juridic, este un fenomen natural și social, iar infractorul, departe de a fi liber în manifestările sale, este, dimpotrivă, determinat în chip absolut, în manifestările sale, de factori criminogeni de ordin biologic, social și cosmo-telurici. În ciuda unor poziții teoretice greșite (de pildă, determinismul abstract care acționează asupra infractorului), școala pozitivistă are marele merit de a fi propus, pentru prima dată, luarea, alături de pedepse, a **măsurilor de siguranță**, menite să combată starea de pericol a infractorului și să prevină săvârșirea de infracțiuni. Aceste măsuri au fost treptat introduse în toate legislațiile penale;

c) **școala apărării sociale** îmbină ideile susținute de cele două școli anterioare într-o doctrină nouă, potrivit căreia finalitatea dreptului o reprezintă apărarea socială realizată prin prevenire și represiune. Teoria noii apărări sociale, susținută de Marc Ancel, se opune dogmelor dreptului clasic și postulatelor pozitvistice, pe care le critică pentru caracterul lor abstract și pentru inexactitatea criminologică. Noua școală nu neagă nici dreptul penal, nici noțiunea de responsabilitate, promovând în știința penală un umanism juridic și moral. Crima este privită ca o problemă individuală, a cărei soluționare depinde de personalitatea fiecărui infractor. De aici și necesitatea cunoașterii personalității delincventului prin constituirea unui dosar de personalitate, cu concursul unei echipe de tehnicieni specializați în observația asupra persoanei: medici, psihologi, sociologi, criminologi etc. Pe baza concluziilor acestora, ar urma să se stabilească măsura de resocializare cea mai adecvată, fie o pedeapsă în sens clasic, fie o măsură de siguranță. Școala noii apărări sociale și-a atras și unele critici, pentru considerentul că promova ideea renunțării la unele principii de drept penal clasic;

d) **școala neoclasică** susține că, în timp ce pedeapsa se întemeiază pe vinovăția infractorului, natura și gravitatea ei trebuie să corespundă aptitudinii acestuia de a se îndrepta sub influența pedepsei; ca urmare, este necesară organizarea științifică a executării pedepsei privative de libertate, alegându-se modalitățile de tratament cele mai adecvate, pe baza cunoașterii personalității condamnatului.

5. Știința dreptului penal în România

În țara noastră, știința dreptului penal s-a constituit abia după adoptarea Codului penal și de procedură penală de la 1864, intrate în vigoare în anul 1865. De la această dată se poate vorbi despre o literatură de specialitate, care cuprindea, în principal, comentarii cu privire la legislația penală atunci în vigoare. Dintre personalitățile de

seamă ale doctrinei penale a timpului, pot fi menționați: C. Eraclide, care a scris „Studii practice asupra dreptului criminal” (1865); G. Costa-Foru, „Magazinul Judecătoresc” (1872); Al. Creițescu, „Comentarii la Codicele penale” (1872); G.Șt. Bădulescu și G.T. Ionescu, „Codul penal adnotat” (1911); P. Pastion și M. Papadopolu, „Codul penal adnotat” (București, 1922).

Prima lucrare de referință în domeniul dreptului penal o constituie „Cursul de drept și procedură penală” publicat de I. Tanoviceanu, în trei volume, în anul 1912. În cuprinsul acestei lucrări se remarcă o aprofundată tratare a principiilor și instituțiilor dreptului penal, a diferitelor școli și curente de doctrină penală, a dreptului penal român în vigoare la acea dată, cu bogate referiri la elemente de drept comparat.

O amplă și valoroasă literatură juridică penală apare între cele două războaie mondiale. Astfel, între anii 1924-1927 a fost republicat cursul profesorului I. Tanoviceanu, sub denumirea de „Tratat de drept și procedură penală”, în cinci volume, cu contribuția cu totul deosebită a profesorului V. Dongoroz, care a dezvoltat doctrina expusă de fostul său profesor, îmbogățind gândirea juridică penală română cu idei și concepții înaintate, care depășeau cu mult stadiul cunoștințelor la epoca respectivă.

O contribuție de seamă la dezvoltarea științei penale românești au avut lucrările profesorilor T. Pop de la Facultatea de Drept din Cluj („Dreptul penal”, trei volume, 1921-1924) și N. Buzea de la Facultatea de Drept din Iași („Principii de drept penal”, Iași, 1937).

Trebuie subliniat însă că personalitatea dominantă a doctrinei penale românești, încă din această perioadă, a fost profesorul V. Dongoroz de la Facultatea de Drept din București, autor al unei impresionante opere științifice alcătuite din tratate, monografii, cursuri, un număr mare de studii, articole, note și comentarii științifice.

Concepțiile teoretice de mare valoare ale profesorului din această perioadă a activității sale au fost sintetizate de autor în tratatul publicat în 1939 sub titlul „Drept penal”, un adevărat monument al gândirii juridice românești. Nu întâmplător, urmașii profesorului au denumit această lucrare „Tratat de drept penal”, iar prin grija deosebită a profesorului G. Antoniu a fost reeditată, în anul 2000, de Asociația Română de Științe Penale.

După instaurarea regimului comunist, mai ales în perioada de început, are loc o scădere evidentă a nivelului doctrinei penale din cauza, pe de o parte, a concepției că pot fi formați specialiști juriști din persoane fără studii, nici măcar medii, cu condiția să fie devotați partidului comunist, iar, pe de altă parte, persecuției la care au fost supuși marii specialiști în domeniu, ca profesorul V. Dongoroz de la Facultatea de Drept din București, profesorul T. Pop de la Facultatea de Drept din Cluj și mulți alți specialiști și practicieni ai dreptului penal. Această situație anormală și păgubitoare pentru dreptul penal și știința dreptului penal s-a ameliorat după crearea, în 1954, a Institutului de Cercetări Juridice al Academiei Române, în cadrul căruia a fost organizat un sector de drept penal și procedură penală, sub îndrumarea științifică a eminentului om de știință care a fost V. Dongoroz.

Printre cercetătorii care au lucrat o lungă perioadă în cadrul acestui sector, sub influența profesorului V. Dongoroz, îi amintim pe profesorii C. Bulai, G. Antoniu, R.M. Stănoiu, N. Iliescu și alții, a căror activitate s-a concretizat în elaborarea unor lucrări științifice valoroase, lucrări care au servit la fundamentarea științifică a noii legislații penale în vigoare de la 1969; avem în vedere lucrări de referință cum ar fi

„Explicații teoretice ale Codului penal român”, în patru volume, și „Explicații teoretice ale Codului de procedură penală”, în două volume.

După decembrie 1989, s-au creat condiții pentru dezvoltarea continuă a științei dreptului penal; în anul 1994 s-a înființat Asociația Română de Științe Penale, din care fac parte toți cei care s-au dedicat, prin studiul și profesia lor, dezvoltării științei dreptului penal. Asociația Română de Științe Penale editează, trimestrial, Revista de drept penal, o publicație de specialitate care își dovedește din ce în ce mai mult utilitatea și al cărei redactor-șef a fost, până în august 2014, profesorul G. Antoniu.

De menționat că, după adoptarea noului Cod penal prin Legea nr. 286/2009, sub coordonarea profesorului G. Antoniu, a fost elaborată lucrarea „Explicații preliminare ale noului Cod penal”, în 3 volume, iar în prezent se află în curs de apariție lucrarea „Explicațiile noului Cod penal”, în 5 volume, sub coordonarea aceluiași profesor G. Antoniu și continuată de profesorul T. Toader, alături de multe alte volume relevante, printre care coduri comentate, tratate și cursuri universitare^[1].

Secțiunea a 3-a. Principiile fundamentale ale dreptului penal

§1. Noțiunea de principii fundamentale

Principiile fundamentale ale dreptului penal sunt acele idei care străbat sau călăuzesc întreaga reglementare juridică penală, precum și activitatea de combatere a fenomenului infracțional prin mijlocirea dispozițiilor de drept penal. Toate normele și instituțiile dreptului penal își subordonează incidența lor principiilor fundamentale, acestea exprimând, totodată, și o anumită concepție de politică penală. De aceea, prin cunoașterea principiilor fundamentale proprii unui sistem de drept penal, se poate stabili doctrina sau sistemul de politică penală căruia îi aparține respectivul sistem de drept penal.

§2. Cadrul principiilor fundamentale

În literatura de specialitate nu există unanimitate de vederi în ceea ce privește cadrul principiilor fundamentale ale dreptului penal. Profesorul V. Dongoroz a conceput ca principii fundamentale ale dreptului penal un număr de trei principii: democratismul, umanismul și legalitatea^[2]. În opinia profesorului C. Bulai, ar avea caracter fundamental principiul legalității incriminării și pedepsei, principiul egalității în fața legii penale, principiul umanismului, principiul prevenirii faptelor prevăzute

---

^[1] Dintre acestea, menționăm: *Noul Cod penal comentat. Partea generală*, ed. 1 și ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, București, 2012 și 2014; *Noul Cod penal comentat. Partea specială*, ed. 1 și ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, București, 2012 și 2014; *Noul Cod penal. Comentarii pe articole*, Ed. Hamangiu, București, 2014; *Codul penal. Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, București, 2014 și altele.

^[2] V. DONGOROZ, S. KAHANE, I. OANCEA, I. FODOR, N. ILIESCU, C. BULAI, R.M. STĂNOIU, *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală*, vol. I, Ed. Academiei, București, 1969, p. 7.

de legea penală, infracțiunea ca unic temei al răspunderii penale, personalitatea răspunderii penale, individualizarea sancțiunilor de drept penal^[1].

Pe o poziție apropiată, deși nu identică cu autorul de mai sus, se situează profesoara M. Zolyneak. În opinia sa, constituie principii fundamentale: principiul legalității incriminării, principiul incriminării numai a faptelor care prezintă un anumit grad de pericol social, infracțiunea ca singur temei al răspunderii penale, principiul individualizării sancțiunilor de drept penal, egalitatea în fața legii penale și umanismul dreptului penal^[2].

O concepție oarecum diferită este exprimată și de alți autori^[3]. După părerea acestora, au caracter fundamental următoarele principii: al reacției sociale împotriva infracțiunilor, al legalității, principiul umanitar, incriminarea faptelor care prezintă un anumit grad de pericol social, al egalității în fața legii penale; al prevenirii faptelor prevăzute de legea penală. Profesorul M. Basarab consideră că principiile fundamentale ale dreptului penal sunt: principiul legalității incriminării și pedepsei, caracterul personal al răspunderii penale, umanismul dreptului penal, principiul legalității răspunderii, principiul individualizării răspunderii penale^[4].

Profesorul Fl. Streteanu, în cursul său de „Drept penal. Partea generală”, a preferat să rețină cu titlu de principii principiul legalității incriminării și pedepsei, principiul caracterului personal al răspunderii penale, principiul individualizării (proporționalizării), principiul minimei intervenții, principiul umanismului^[5].

Profesorul G. Antoniu, în „Tratat de drept penal”, spune că am putea să ne oprim asupra următoarelor principii de bază (fundamentale) ale dreptului penal:

a) **principiul legalității incriminării**, care exprimă regula după care nicio faptă nu poate fi interzisă sau ordonată decât în baza legii;

b) **principiul legalității sancțiunilor de drept penal**, potrivit căruia nicio pedeapsă, măsură educativă sau măsură de siguranță nu poate fi aplicată ori luată decât în baza legii;

c) **existența unei manifestări exterioare**, care exprimă cerința ca legea penală să nu se aplice decât dacă făptuitorul a avut o conduită exterioară prin care s-a încălcat legea;

d) **vinovăția**, principiu care pretinde ca tragerea la răspundere penală a unei persoane să se facă numai dacă fapta prevăzută de legea penală a fost comisă cu vinovăție;

e) **caracterul personal al atribuirii infracțiunii, al tragerii la răspundere penală și al aplicării pedepsei**. Legea penală nu permite tragerea la răspundere decât a persoanei care a comis fapta, fiind exclusă tragerea la răspundere penală a altei persoane;

[1] C. BULAI, B.N. BULAI, *op. cit.*, p. 57.

[2] M. ZOLYNEAK, *Drept penal. Partea generală*, vol. I, ed. a 2-a, Ed. Fundației „Chemarea”, Iași, 1992, p. 27-29.

[3] V. DOBRINOIU, GH. NISTOREANU, I. PASCU, AL. BOROI, I. MOLNAR, V. LAZĂR, *Drept penal. Partea generală*, Ed. Europa Nova, București, 1997, p. 20.

[4] M. BASARAB, *op. cit.*, vol. I, p. 8-16.

[5] FL. STRETEANU, *op. cit.*, 2008, p. 36.